

БЕРНШТЕРНЕ БЕРНСОН.

184

Савогемиус

ДРАМА.

WID-LC

PT

8816

.L319

X

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

WID-LC

PT

8816

.L319

X

BJERNSGA

"LAMPCKREML'S"

HARVARD UNIVERSITY
LIBRARY

OCT 25 1978

FORRECKER (2/17)

MINUTE

78-X1

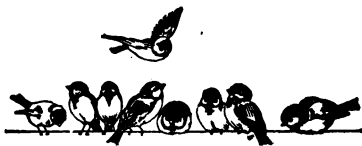
БЕРНШТЕРНЕ БЕРНСОН.

Laboremus

ДРАМА В 3 АКТАХ

переклав

ЛЕВ ЛОПАТИНСКИЙ.

ЛЬВІВ.

НАКЛАДОМ ПЕРЕКЛАДЧИКА.
З друкарні В. А. Шийковського.
1901.

Перший акт.

(Малий, але елегантний сальон в перворяднім готелю. Двері в глибині. На право і на ліво по одних дверях на середині. На софці з переду на ліво сукня шлюбна. На столі перед софою лежать: шлюбний вінець, серпанок, рукавички та другі дрібниці. Біля сего мужеский капелюх і рукавички. На кріслі троха позаду літна мужеска нагортка. Крісла докола стола. Ясний день. Старший нан, в шляфроці по кістки, надходить з правої. Оглядає ся по сальоні. Коли побачив шлюбну одіж та другі річи, іде мимохіть в сім напрямі. Стає і приглядає ся. Потім знов ходить докола, як колиб шукав чого. Стає перед дверима на ліво. Коли побачив, що они напів відхилені, заглядає обережно. Отвирас їх зовсім і входить до середини, але зараз вертає ся, щоби задзвонити).

I. СЦЕНА.

Готельовий льокай пукає.

ВІСБИ

Прошу (льокай входить). Чи пані вийшла?

ЛЬОКАЙ

Так, прошу пана!

ВІСБИ

Вже давно нема пані?

ЛЬОКАЙ

Здає ся, від години.

ВІСБИ

(дає льокавви знак, віддалитись, а сам переходить ся кілька разів сюда і тудя, знов застановлюєсь перед шлюбним одінем. Заглядає знов до комнати на ліво. Вкінци сїдає в крісло перед столом і потапає зразу в задумі. Двері в глибині отвиряють ся і входить):

ЛИДИЯ

(в елегантнім, уличнім строю, сьвіжа, сияюча. Двері замикають ся за нею. Пристанула, коли побачила Вісбога. Зближує ся тихо-тихенько. Він нічо не бачить і не чує, доки она не лежить перед ним на колїнах. Вісби хоче піднести ся, але она здержує вго). Добрий день!

ВІСБИ

(зовсім розвеселений): Добрий день! Ти вже була на раннім проходї?

ЛИДИЯ

(тихо). На найкрасшїм в моїм житю.

ВІСБИ

(цілує вї): Як ти пахнеш сьвіжостію! А яка ти гарна! Чи спала добре?

ЛИДИЯ

Від—відколи ти пішов від мене (*встає*), аж як годинник вибив дев'яту! Чи се не досить довго? (*Здіймає капелюх і рукавички, та кладе їх на стіл, також парасольку. Потім підносить, мов пестячи, вінець і серпанок та кладе їх по хвильці навад. Іде до Вісбога, який їй приглядав ся*). Може дивуєш ся, що мені хотіло ся самій виходити?

ВІСБИ

Ні.

ЛИДИЯ

Мене так чогось кортіло. Хотіла пізнати саму себе при тих малих озерцях і в парку і межі гарними домами дільниці в віллями, особливо межі тими віллями...

ВІСБИ

Чи спізнала себе між ними?

ЛИДИЯ

Я ужила невідповідного слова. Я хотіла відчутти, як они се приймуть, коли побачать мене, як собі рівну.

ВІСБИ

Як собі... (*Здержує ся*).

ЛИДИЯ

Коли я була тут послідний раз, жебрала за їх прихильність. Я переходила з трогою біля них та думала про мій концерт. Тоді я була доперва ще чудесним дитятем. Три концерти ми да-

ли тут. А колиб не вийшло було добре, то най Бог мене хоронить! А ся боязнь, яку я переходжу часто, она відай в той час пристала до мого житя.

ВІСБИ

Справді так думаєш?

ЛИДИЯ

Ті віллі в аристократичній дільниці, ті богаті віллі і старі дерева, які ще величавійше виглядають, як віллі! А ті малі озерця! Они були чимсь постійним, а я—перекотиполем. Я покірно гляділа на них і боязливо. Але нині! Дві повні години я проходжувала ся межи ними. Дві повні години я триюмфувала. Я казала їм всім дефілювати перед собою. Пізнала їх товариство і чула, що они мене знов пізнали (*кидає ся єму до ніг*). Ох, яка я тобі вдячна!

ВІСБИ

Чудова моя! (*гладить її волосє*).

ЛИДИЯ

Я не знала добре, хто я, до нинішнього ранка.
Я так часто питала за сим в самій собі.

ВІСБИ

Ти також?

ЛИДИЯ

Як? (*зриває ся*). Чи се роблять і другі?

ВІСБИ

(*притакує*).

ЛИДИЯ

Я думала, що се лиш я така! Ні, чи справді?
— Нині, справді нині знаю, хто я! І нині пізнають се і другі також! Я бачила по віллях та по старих, високих деревах та по озерах, що они знають про се. Вже з далека, коли лише захопили мій погляд, причепурювали ся, підходили на зустріч і витали мене.

ВІСБИ

(усьміхає ся) А люди?

ЛИДИЯ

Я не говорю про людей. О, коли я сиділа на підвисшеню і грала і ніколи не могла бути самою, ох, як я терпіла через те! Бути самотною, що-небудь мати для себе самої і робити з тим, що мені подобає ся — се був мій рай! Люди, питаєш? Так, колиб я могла була вихопити одного, піти з ним до кутика і шепотіти... Ті очи! — Хто се она? — Звідки она? Що тут хоче?... Коли лише я була вільна, утікала від них між ті віллі. Там, між дерева і малі озера. Їм я звірювала ся. Они поглядали на мене згорда. Ой так, я уміла себе держати в належнім віддаленю. Але прецінь я могла їм сказати, що колись, хотіла би також мати, як они! Так сильно і певно, як вам живе ся. А тепер я маю так само *(нахилив ся над ним)*. Ти, мій любий, ти не ходив та не випитував других людей про мене. Ти приїхав просто зі своєї посілости і спитав мене: «хочеш стати моєю жінкою?» Так має бути. Ніхто в цілім, широкім світі, окрім тебе і ме-

не, не мав найменшого поняття, що таке може скоїти ся. Так повинно бути. Тоді щастє в повним.

ВІСБИ

Дякую!

ЛИДИЯ

(трохи підступає). Чи хто иньший може знати, що зводить двох людей в їх найтайнїйшїм нутрі? Чи ми се знаємо самі? Чи ми знаємо певно, задля чого ми є такі, які є? Чи хто з нас може пригадати собі, яким він був тому два роки назад? Коли хто прийде і оповідає мені, що я тоді думала і робила, так мені се видає ся справді, начеб я читала яку книжку. Я вже не та сама, що була перед двома роками, а вже і не казати про пять або десять літ взад. Сей чоловік, яким я була тоді, може бути для мене чужїйшим, чим ти тепер.

ВІСБИ

Мавш зовсім слухність.

ЛИДИЯ

(весело). Ти се чувш так само?

ВІСБИ

(потакує).

ЛИДИЯ

Отже тому справді ніхто не може жадати, щоби ми ниві примінювали ся до сего. Ми є щось більше, як провідженє нашого передшого вства. Новина, що прибула за той час, переїнила нас.

ВІСБИ

Розуміє ся.

ЛИДИЯ

Те, що ми себе віднайшли, що злили ся в одно, се дав нам так безгранично багато нового. І се нове втискає ся всюда. Ось так ми стаємо інакшими і мусимо інакше поводити ся.

ВІСБИ

Чи ж може хто дивувати ся сему?

ЛИДИЯ

Ні, але щоби ми лише мали відвагу до сего! (*клякає біля него*). Від вчера вечера лише ти і я! Лише ти і я! (*осторожно*). Не допусти, щоби що давне влізло поміж нас.

ВІСБИ

(*неспокійно*). Ніколи! Се я прирік тобі. Ніколи, кажу тобі!

ЛИДИЯ

Бо інакше, я не мала би відваги. Ті спомини, які ти оставив за собою — будеш мати за них відшкодованє.

ВІСБИ

Я вже маю его (*она встає*). Як ти мене радуєш кожним словом, що его виповіш (*він встає*).

ЛИДИЯ

Ти є найменше вибагливий і найпляхотніший зі всіх мущин. Тому можу сказати тобі, що

я хочу. Коли я нині пробудила ся — мусиш знати, що я спала тягом, відколи ти від мене пішов...

ВІСБИ

Молодости! — Ти вже оповідала мені про се.

ЛИДИЯ

Правда, — до девятої години я спала! Я зірвала ся, ледви дала собі часу убрати ся, щоби лише вийти у гарний ранок, до вілль, до парку, до озер. На се, щоби вигрівати ся на сонцю та гуторити.

ВІСБИ

Гуторити?

ЛИДИЯ

Не з людьми! Ні, з домами... правда, я вже розповідала про се. Як мене тягне ще до Парижа! Але ми там ще поїдемо.

ВІСБИ

Будемо держати коні. Я люблю коні.

ЛИДИЯ

А мусять бути сиві, а ліберія ясно-сива. А відтак повозити-меш сам — ти прецінь такий хороший мущина. — А я при тобі! Ти мене повезеш всюда, де я перше... Яка я щаслива! (*притулює ся до него; він бере її руку і гладить*). Людий будемо держати здалека від себе.

ВІСБИ

Певно!

ЛИДИЯ

Будемо їх бачити з нашої льожи в опері, в театрі і на перегонах.

ВІСБИ

А так, там!

ЛИДИЯ

Але потому в зимі мусимо дати кілька музичних вечерів. Тоді мусимо показати ся елґантно. Лише кілька. Зрештою самі.

ВІСБИ

Самі. Се я люблю.

ЛИДИЯ

(примушурочи вго назад сидіти). Не думай, що я буду тебе надуживати; я знаю твої вподоби на скрізь. Я хочу бути одною душею з тобою *(він сїдав)*.

ВІСБИ

Моя кохана!

ЛИДИЯ

(відходить від него). Се щось такого, що мене вже з дому переслідує від молодости. На другім боці ріки була фабрика бочок. Там лежали дошки стиртами; їх вічно складали і набивали обручі. Ох, се почуте, бути лише дощиною, не вміти самій вложити ся до цілости.

ВІСБИ

(підносить ся). Лидия, дружино моя! На мене можеш числити!

ЛИДИЯ

(підступає). О, се чудове, що ти зробив для мене і що мені кажеш отсе! Може ще чудовішим є се, що умієш всьо те прийняти, що я маю до даня,—що мене пре тобі дати. Сего не потрафить найбільша частина людей. Они уміють приймати тільки дрібниці. Але я хочу віддати ся тобі з тілом і з душею. Дитиною я бавила ся хованки на полянці, геть в лісі. Я уявляла собі, що лише я одна її знаю, одна її посідаю. Сонце і я. Сю долину дарую тобі. — Ні, сїдай назад. Так, мавш назад сїсти. Я хочу так!... Ось так! А я тут *(клякає коло него)*. Я молодша. Будеш мати від мене молоду теплоту. Будеш мати серед тріскучої зими такий заставлений стіл, якби се було в літі. Ти згадував мені, що деколи тобі скучні свої власні думки. Сего більше не повинно бути; бо тоді я щонебудь заграю для тебе. Любиш прецінь музику.

ВІСБИ

(тоскно). Люблю музику.

ЛИДИЯ

Я читала недавно про кущ рожі, який крізь вікно заглядав до хорого. Ну, ти не хорий, а я вже напевно не кущ рожі; але так трохи віддалік ти рад би єго мати, навіть, хотяй би

тобі хто прислужив ся. І так будеш мати мене, я знаю тебе.

ВІСБИ

Ти добра, о, ти дуже добра.

ЛИДИЯ

Кажеш се так жалісно? (*гляди́ть на него — перелякана*). Не добре тобі?

ВІСБИ

Я лише троха втомлений.

ЛИДИЯ

Чи ти не спав?

ВІСБИ

Ні.

ЛИДИЯ

(*підносить ся*). Чому? Ах, Боже, чи ти не?... Се може твоє серце?

ВІСБИ

Ні! — люба! Се зовсім що иньшого.

ЛИДИЯ

Чи що стало ся? Нині в ночі? Се не можливо? (*нагло*). Ти дістав лист.

ВІСБИ

Ні, ні! Нічо такого. Се властиво зовсім нічого

ЛИДИЯ

А прецінь ти був такий щасливий, коли вчора відходив від мене.

ВІСБИ

Справді я був щасливий. Про се будь спокійною.

ЛИДИЯ

Я була би спокійнішою, колиб ти мені сказав
що се таке.

ВІСБИ

Коби се що було! Але се нічо.

ЛИДИЯ

Ти думав про?... Про що?

ВІСБИ

Не випитуй мене, тоді будеш доброю.

ЛИДИЯ

О, тепер знаю: тобі снила ся?...

ВІСБИ

(глядиць на неї хвилину, потім потакує).

ЛИДИЯ

Такий тяжкий сон?

ВІСБИ

Може се і не був сон.

ЛИДИЯ

Не був? — Тепер мусиш мені сказати!

ВІСБИ

Не скажу нічо; бо се не було нічо. — Не гово-
ри про се більше, тоді щезне.

ЛИДИЯ

А я прийшла така весела і не завважала нічого, що ти був сумний.

ВІСБИ

(*підносить ся*). Я зовсім не сумний! Запевнюю тебе. — Ми сказали собі від першого дня, ми нині знов се казали: минувшина не обходить нас нічо. Не повинна обходити!

ЛИДИЯ

Отже, се було щось з минувшини? Немов відвідини?

ВІСБИ

В сні — чи щось подібного, так. Се глупо, що оно мені відобрало спанє. Але на тім мусить скінчити ся. Кажу тобі, — кажу тобі — мари мусимо прогнати. Назад до ночі нехай собі йдуть! Бо тут тепер день! Новий день! Я йду і одягну ся. Потім будем снідати і виїдемо. Погода така гарна.

ЛИДИЯ

Погода досить гарна. Але тїнь, яка на тебе впала, паде тепер на мене.

ВІСБИ

Лидия —? Радше ти повинна помагати мені! Се так, якби ти хотїла мене втягнути до гробу.

ЛИДИЯ

Видиш? Ти так глибоко потонув в сїм, що проши мене, щоби тебе витягнути. І се я мала би так легко брати?

ВІСБИ

Кожде слово, яке ми дальше про те скажемо...
(*пристав, відходить в глибину. Коли він вертав,
Лидия іде в му на зустріч*).

ЛИДИЯ

Ти мав нинішньої ночі відвідини твоєї небіжки
жінки.

ВІСБИ

(*став переляканий, мовчить*).

ЛИДИЯ

(*дуже зворушена*). В сні — чи — ?

ВІСБИ

Я не знаю.

ЛИДИЯ.

Що она хотіла від тебе?... Чого хотіла від тебе?

ВІСБИ.

Я прийшов як-раз від тебе; як-раз положив ся,
нараз... она стоїть!

ЛИДИЯ

(*по павзі*). Сказала що?

ВІСБИ

(*протягає руку*). Тепер нічо більше. Я не по-
винен був нічо говорити.

ЛИДИЯ

Може бути. Але тепер не можеш вже уривати.

ВІСБИ.

Але не можу також кінчити.

ЛИДИЯ

Так я се зроблю. Она сказала щось, чого ти не сьмієш повторити.

ВІСБИ

(в розпучі). Се не належить до дня, таке... Нехай там спочиває.

ЛИДИЯ

В твоїй душі? В твоїх тихих годинах?

ВІСБИ

(енергічно). Відсуну се від тебе — так! (Він пересував долонею через другу руку, а відтак другою через першу — кілька разів, за кожним разом повторяючи сильно) Так!

ЛИДИЯ

Але не відсунеш сего від мене! Від тепер не можу вже ніяк поглянути на тебе, не подумавши: Що вона єму сказала?

ВІСБИ

Се гріх! Коли сего не будем повторювати, оно полиняє, поволи, день за днем. Вкінци стане лише тїнию. Але як станем повторяти — (став, відвертає ся, іде в глибину).

ЛИДИЯ

(за ним). Як станем повторяти —?

ВІСБИ

(звертає ся до неї). Мусиш се зрозуміти—тоді ми сонній марі дамо житє. А тоді оно буде чим-раз зростати. Кажу тобі, кажу тобі... Розумні люди не

допускають до себе снів та мар. — Нині від-
їздимо звідси.

ЛИДИЯ

Чи ти є певний, що хтось не поїде разом з нами?

ВІСБИ

Хтось з на —?

ЛИДИЯ

І не засяде між нас! І разом не говорити-ме?

ВІСБИ

Алеж Лидіо?

ЛИДИЯ

Я певна сего! Я виджу її вже за тобою.

ВІСБИ

(робить порушення).

ЛИДИЯ

Буду її завсїгди бачити за тобою! Не приходи
більше до мене! Бо ти не приходиш сам!

ВІСБИ

Алеж Лидіо!

ЛИДИЯ

Она проганяє мене з дому! Хто може спати, де
ти спиш? З нею при собі!

ВІСБИ

А коли се таки скажу?

ЛИДИЯ

Тоді буде нас двоє! Тоді возьмемо ся за руки

і станемо до борби з нею, до борби з всім, щоб оно не було і звідки би не прийшло.

ВІСБИ

(після короткого намислу). Добре *(нагло)*. Ні, я сего не скажу.

ЛИДИЯ

(тихо). Так се було щось про мене.

ВІСБИ

(мовчить). *Лидия* стороніла. *Вівби* бачить се; они непорушно дивлять ся на себе).

ЛИДИЯ

Иди тепер та убери ся.

ВІСБИ

(відходить на право).

ЛИДИЯ

(стоїть хвилину, поглянула на ліво, де лежить вельний убір). Она іде до него, бере, кидав на землю і серпанок і рукавички. Топче всьо ногами. Розривав вінець на кусники і сів ними по хаті. Кидав ся на крісло, закладав руки на столі, кладе на них голову і вибухав голосним плачем).

ВІСБИ

(лишив за собою напів отворені двері). Тепер стоїть знов серед комнати; не мав вже на собі шляфрока).

Занавіс.

АКТ II.

Великий, багато уряджений сальон в готелю. Двері в глибині і на право (від видця). На право п'яніно. Дальше взад лежанка. На ліво величний, старосвітський креденс. Близше до видця стіл, софа і фотель:

ПЕРША СЦЕНА.

ВІСБИ

(виходить з картою в руці. За ним готельовий лакей).

ЛАКЕЙ.

Qui, Monsieur.

ВІСБИ.

Madame est-elle levée?

ЛАКЕЙ.

Je ne crois pas, Monsieur. Je vais demander.

ВІСБИ.

C'est inutile. Faites entrer.

ЛАКЕЙ

(відходить і замикає за собою двері).

ВІСБИ

іде до кренеса, в яким стоїть ряд фляшок та склянок. Бере фляшку і чарку і наповняє скоро два рази, раз пораз. Замикає шафку.

СЛУГА ГОТЕЛЕВИЙ

(отвирив двері; З лівої видко скоро перебігаючого старшого кельнера в листю, в руці, він кличе: Quarante deux, quarante trois et quarante quatre! Якесь подорожне товариство переходить, якийсь пан кличе на старшого кельнера: Not too fare, please! Якесь старша пані: On the sunny side, please. Коли перейшли, з правого боку надходить:

Др. КАН

(з великим етуї під пахою. Слуга замикає за ним двері).

ВІСБИ

(іде вму назустріч, подає вму руку, яку др. Кан стискає. Оба мовчать. Очи др. Кана спочивають тягом на Вісбім, який відвертає ся. Др. Кан кладе на бік етуї). Приїздите з Норвегії?

Др. КАН

Через Англію.

ВІСБИ

Прошу, сідайте (сідають).

Др. КАН

(оглядає ся). Як гарно ви тут мешкаєте. Чи ви тут цілий час перебували? (слідуючі репліки з павзами).

ВІСБИ

В літі подорожуємо.

Др. КАН

Я чув, що ви були в Швейцарії.

ВІСБИ

(з заложеними руками опирає ся назад). Давно, як ви покинули Норвегію?

Др. КАН

Тиждень.

ВІСБИ

Ще певно була глибока зима там на горі?

Др. КАН

Глибока зима. — Але потім смакує весна!

ВІСБИ

Як довго забавите тут?

Др. КАН

Се залежить... Я тут не задля себе.

ВІСБИ

(остро). Я чекав на вас.

Др. КАН

Він молодий. А ліпше покінчити з дуროщами, доки ще чоловік молодий.

ВІСБИ

Єго не було цілий місяць, але вчера ввечером він повернув. (Здивований). Знаєте про се?

Др. КАН

Власне приходжу від него.

ВІСБИ

А так.

Др. КАН

Мешкаю тут в готелю. Біля него.

ВІСБИ

Так? *(встав, підходить до дверей на право і заглядає, чи они заперті).*

Др. КАН

Чи в там хто?

ВІСБИ

Не думаю *(сїдав)*. Але примежні комнати належать до нас.

Др. КАН

Дасте тут прецінь музичні вечерки?

ВІСБИ

Так.

Др. КАН

Ще завсїгди грає так гарно?

ВІСБИ

Гарнійше чим коли! Кажу вам! — *(задержуєсь, похиляючи ся наперед, раптом кидає ся взад, закладає руки і глядить просто перед себе).*

Др. КАН

Отже в сей спосіб они обов стрітили ся?

ВІСБИ

(не змінюючи позиції). Тут.

Др. КАН

Она грала єму? Єго рондо?

ВІСБИ

(звертає голову до Кана). Колиб' так вам прийшлося дожити сего! (приймає давню позицію).

Др. КАН

Се було недавно? Кілька місяців?

ВІСБИ

Так щось. — Щось так (звертає лице до Кана).
Возьмете єго з собою домів?

Др. КАН

Не можу єму розказувати.

ВІСБИ

Так? Єго вуйко і опікун?

Др. КАН

Я не мішав би ся, навіть колиб мав спроможність.

ВІСБИ

(зриває ся). Ви не мішаєте ся? Ви не мішаєте ся?!

Др. КАН

Не так, щоби він се зміркував.

ВІСБИ

Аг!... (сїдав).

Др. КАН

Але ви, Вісби.

ВІСБИ

(непевно). Як? — Я?

Др. КАН

Чому не вертаєте до дому? Се була-б найліпша розв'язка.

ВІСБИ

(кидав ся наперед, спирав обі руки на коліна, якби хотів сказати що важного, але відтак кладе ся знова взад).

Др. КАН

Як-раз перед моїм від'їздом я був на хуторі. Коли я прийшов, ваші пси шаліли з радості. Они певно думали, що і ви не далеко, коли мене бачать. *(Вісби неспокійний)*. Не чуєте часом їх лаяння? В лісі? В вашім чудовім погарі? Звінке гавкане Дияни?

ВІСБИ

Як — як там живе ся собакам?

Др. КАН

Ба, се найгірше, а властиво одиноке, що маю вакинути. Дияна зробила ся така груба, як другі. А про коний то вже і не говорити.

ВІСБИ

(обрушений встає). Сей ледар Олє! Ледащо! Чи я єму не наказував? Чи я єму сего не писав? Не дай затовстіти псам. Я писав раз-пораз: коний треба що дня переганяти. *(дальше віритований)*

Се не до витриманя! Кажу вам, кажу вам: ні-кого не маю, на кого я міг би спустити ся.

Др. КАН

Отже ви думаєте вернути до дому?

ВІСБИ

(не відповідає).

Др. КАН

Не питаєте мене, за чим я шукав на хуторі?

ВІСБИ

(стає). Чи хто захорував був?

Др. КАН

Ні, всі здорові. Але я думав, що коли маю сю-да їхати, то могу вам щось привести.

ВІСБИ

Мені?

Др. КАН

(встає). Я зайшов до вашої робітні і забрав от-се з собою *(бере етуї)*. Я дав зробити до сего гарне етуї *(кладе на стіл)*. Може его утішить побачити вї — подумав я собі.

ВІСБИ

Предінь се не —?

Др. КАН

Ага, се она сама *(отвертає і видно портрет дами в природній величині)*. Голова шляхотна і дуже гарна. Рамена ледви замітні. Убрана в запнятій

до гори сукні в широкому, білим ковчиром в плетінки. Подібна ударяючо до одного з образів Ван-Дика).

ВІСБИ

Амалія! (Іде поволи, в острахом, до образа, паде на коліна. Коли встав, витягав хустку і витирає образ, особливо на однім місци, дуже старанно.

Др. КАН

Не думаю, що се порошок, але може би его відсвіжити олієм.

ВІСБИ

Еге (відходить від образа, вибухав плачем і сїдав).

Др. КАН

А ваша донька, Вісбі.

ВІСБИ

Я не маю доньки (ридає наново).

Др. КАН

Що се має значити.

ВІСБИ

Она так далеко від мене. І не відповідає на мої листи.

Др. КАН

Ви писали до неї?

ВІСБИ

Один лист за другим.

Др. КАН

Як так, то я знаю також, що она відписувала.

ВІСБИ

(здивований, тихо). Що ви кажете?

Др. КАН

Кілька разів писала. І вона каже те саме, що ви, — що ніколи не діставала відповіді.

ВІСБИ

(підносить ся, подивив ся мимоволі на право, робить кілька кроків в сїм напрямі, завертає ся). Чи хочете — чи хочете бути отвертим супротив мене?

Др. КАН

Очевидно.

ВІСБИ

Мені се тяжко — дуже тяжко сказати, але я не маю нікого, кого-б міг спитати, а писати не хочу (оглядає ся, нім вискаже). Хто се — (оглядає ся на двері на право і з висиленєм каже). Хто така она? (коли др. Кан не відповідає зараз). Бою ся — бою ся, що всі знають се, крім мене.

Др. КАН

Се дуже бути може.

ВІСБИ

(порушений, огірчений, але здержано). Що ніхто мені не сказав нічо! Навіть ви!

Др. КАН

Чи ми мали на се час? Хтож мав яке понятє про те, що ви задумали?

ВІСБИ

Бути може. Бути може. Але прецінь! Що мені ніхто не сказав нічого! Она прецінь була у нас дома.

Др. КАН

Правда, що була. Але коли ви так нагло виїхали, ми всі думали, що се стало ся тому, щоби привезти доньку назад до дому. Вже прецінь не було небезпечности заразити ся. Замість сего ви виринули в Парижи, вже жонатий.

ВІСБИ

Не говорім більше про се! — Що говорять про те все? — Не попускають мені? Що кажуть?

Др. КАН

Чи не усїли би ми?

ВІСБИ

Добре! — Але пощо властиво?

Др. КАН

Хочу вам щось оповісти, щось, до чого потребую часу (сїдають).

ВІСБИ

(встає). Хвилинку (іде і замикає стугі і потім сїдає). Отже?

Др. КАН

Вже кілька літ тому. — В однім купелевім місті в Норвегії виринула одного дня серед сезону хороша, молода дама, елєгантна, як жадна друга — славна пяністка.

ВІСБИ

Ага!

Др. КАН

В дивний спосіб она була спараліжована.

ВІСБИ

Хто був спараліжований?

Др. КАН

Она. Ледви могла порушати ногами. Її треба було підносити і переносити та мусіла їздити в кріслі.

ВІСБИ

Ні, щось подібного я не...

Др. КАН

Чекайте! Можете представити собі, як радо помагали їй панове.

ВІСБИ

Алеж бо! — Про те она ніколи мені не згадувала.

Др. КАН

Они носили її до стола, від стола — до фортепяна, від фортепяна. Саджали її до крісла і підносили її в него. А щоби могли її пхати, — не скажу, що били ся за те, — але її цілий авторітет був потрібний, щоб удержати мир; бо она не зносила жадних задирок. Була дуже чесною, навіть дуже. Нікому не давала першеньства, так що всі надіяли ся. Кождий хотів висадити другого. Але вкінці напружене

стало надто сильним. Поробили ся партії. Старі панове виставляли ся на сьміх, жонаті хотіли подавати ся до розводу, пані від'їздили — коли нараз щось стало ся.

ВІСБИ

(*обтирає ніт в чола*). О!

Др. КАН

Наймолодший, купелевий лікар, найбільше задурений ві всіх, мусів своє мешканє відступити одному хорому, а сам дістав комнату біля в'ї, що лежала на партері. Спати, розуміє ся, він не міг. Лежав і надслухував, чи вона не ворухне ся, не закашляє, або не зітхне, чи не — нараз чує серед ночі, що она встав і проходить ся сюда і тудя.

ВІСБИ

Ходила ?

Др. КАН

Зовсім природно! Там і назад цілу годину! — Слідуючої ночі... танцювала. Бо ся особа була здорова, як 'воробець. Мусіла прецінь ужити трохи руху! Третої ночі він вже не чув нічого; бо она від'їхала. Зовсім тихенько. Він зробив в'ї натяк.

ВІСБИ

Ні, щось такого я в моім житю...!

Др. КАН

Єму було так неприємно, ба, він так встидав ся,

що не говорив про те, — аж доки ви не оженилися з нею, Вісби. Тоді розказав.

ВІСБИ

(підносить ся і робить кілька кроків).

Др. КАН

Се була весела історія, ні?

ВІСБИ

(сміє ся дивно, вертає ся). Є ще що більше?
Очевидно в ще дещо більше.

Др. КАН

Певно, от се зі старим Стефанzenом.

ВІСБИ

Стефанзон з...?

Др. КАН

Сей, сей, богатир — розуміє ся!

ВІСВИ

Чи він не небіщик?

Др. КАН

А так, тепер вже небіщик. Але він був довго в живих, той чоловік. Она має ренту від него.

ВІСБИ

(уважно). Від него? Се від него? Она каже...
(на силу сідає). Як се в зі старим Стефан-
зом?

Др. КАН

Сімдесять літ, або може ще і більше мав ста-

рий хрін, коли задурив ся в ній так, що за нею їздив по цілій Європі. Мешкав завсїгди в тїм самїм готелю, що она. Так тягнуло ся не день, не рік. Він хотїв безусловно оженити са з нею, але родина станула сему на перешкодї. Сего можна було надїяти ся; они не хотїли стратити гроший. Він мусїв занехати сю історію. Від тодї старий став цілковитим відлюдком.

ВІСБИ

(по хвилі). Так — отже рента походить від старого Стефанзена! Чи є ще більше?

Др. КАН

Всього я не знаю; але перед кількома роками я читав, що якийсь молодий, англійський офіцер застрілив ся в готелю в Амстердамі, перед дверми одної артистки — було сказано. Се викликало було тодї велику сензацію. У всіх часописях доносили про те.

ВІСБИ

Се — се було, коли моя жінка ще жила? Ми се читали разом, здає ся менї. Напевно!... Чи ж би се була она?

Др. КАН

Імени не було поданого, чи радше, були тільки початкові букви. Але я маю повну підставу вірити, що се була она.

ВІСБИ

Перед дверми, отже не в серединї?

Др. КАН

(*гляди́ть на него здивовано*). Алеж Вісби?

ВІСБИ

(*підносить ся*). Дайте мені спокій! (*іде в глибину*).

Др. КАН

(*гляди́ть за ним*). Сей офіцир певно не мав мастки.

ВІСБИ

(*стає нагло; вертає*). Чи ви уважаєте, що я можу коли-небудь ще вернути до дому?

Др. КАН

Сам? — певно (*встає*). Кажім отверто: чи се має іти так дальше?

ВІСБИ

(*віддалює ся від него в великім зворушеню; іде назад до него, намагає ся щось сказати і відходить назад, вкінци*): Тоді, як она пішла від нас... був се морозний день в зимі без снігу... моя жінка лежала там в середині, а тут на дворі — на дворі она влазила до повозки, она, що дала нам музику і надію. Мені здавало ся, немов би житє від нас відходило. Я просив, щоби она остала ся, але она не хотіла. Тоді...

Др. КАН

Позвольте, що я перерву вам. Она від'їхала не власновільно.

ВІСБИ

Що кажете?

Др. КАН

Відїхала не власновільно, кажу.

ВІСБИ

Як се? — ви?

Др. КАН

А так, я! Я прогнав її з дому.

ВІСБИ

(*боязливо*) Длячого?

Др. КАН

Бо она хотїла убити хору.

ВІСБИ

Убити?!

Др. КАН

Не кинджалом, трутиною, або чимось подібним;
очима, своєю волею. Хотїла зайняти місце вашо
жінки.

ВІСБИ

Мій Боже!

Др. КАН

Се чула хора. І сего було досить. Ах, що она
не відчувала?!

ВІСБИ

Що — що могла чути?

Др. КАН

Ви причуваєте, виджу.

ВІСБИ

Як Бог на небі, тоді я не розумів сего. Як Бог

на небі, навіть найменшим словом, навіть міною
я не зраджував моєї бідної жінки.

Др. КАН

Ні, ні, сего і не було потрібно. Она чула ваші думки. Ви не занимали ся нічим. Жили в нудьзі в дня на день. Нічо вас не інтересувало, нічо не піддержувало. Тоді сеся прийшла зі своєю музикою. Без того она була-б не побідила.

ВІСБИ

(глядиць на д-ра Кана, доки не впає на крісло, яке стоїть побіля).

Др. КАН

Нехай ніхто не каже, що ваша жінка сяк чи так мусіла умерти. Колиб я не був переконаний, що она може жити, що була на дорозі до поправи — чи тоді я був би від'їхав від неї? Чи був би єї оставив иньшому лікареві? Ні. Але я не міг дивити ся на те все. Коли приїхав назад до дому, стало ся вже. Тоді було за пізно.

ВІСБИ

(зриває ся і бігає зворушений. Нарав пригадає собі креденс, іде до него, отвирає. Але пригадує собі, що тут хтось в і заминає. Спішить до свого крісла і сїдає. Знеможений). Чому ви не сказали хоть тоді мені нічого?

Др. КАН

Я хотїв вас ошадити. Чи не можете поняти сего, чоловіче?

ВІСБИ

Мене ошадити? Як би ви були говорили, тоді
були би мене ошадили.

Др. КАН

Ви були в такій розпущі, що я думав, що ви
догадуєте ся звязи.

ВІСБИ

Ні, ні, ні!

Др. КАН

Колиж властиво прийшли вам перші сумніви.

ВІСБИ

(*підносить ся в екстазі*). Кажу вам, кажу вам,
она прийшла до мене, як жила і ходила, в своїй
чорній сукни з ковніром з плетінки...

Др. КАН

(*шепотом*). Амалія? Ваша покійна —?

ВІСБИ

В ночі перед шлюбом. Я сидів в моім ліжку,
принайменше мені здавало ся, начеб я зовсім
притомний сидів в моім ліжку — аж нараз она
приходить до мене і дивить ся жалібно: »Тота
від якої тепер приходиш, тота забрала мені жи-
тя« — сказала она.

Др. КАН

(*шепотом*). Се сказала она?

ВІСБИ

І від того часу, так, від того часу всьо було
лише розпукою. Я не міг про вічо друге дума-

ти (*іде геть і вертає назад*). Але я співвинний
з нею — ну, так, тоді —

Др. КАН

Так не може іти дальше!

ВІСБИ

Мусить! Як-раз тому.

Др. КАН

Є один, що тут міг би помочи.

ВІСБИ

Мені? Мені помочи? Думаєте, що я хочу, аби мені помагати? Думаєте, що я хотів би сам собі простити? Є така пословиця, що каже: Що чоловік посіє, те буде збирав. Але я кажу всім: Ми так збираємо, бо нічо не сіяли. Ми збираємо хабазе! Ви добре сказали, що я тоді нічо не робив. Я в цілім моім життю нічо не робив. Се витворює нездорові гони.

Др. КАН

Так не може іти дальше. Коротко, є одна, що має силу простити. Она може вам прощати день за днем у ващій власній хаті.

ВІСБИ

Борна? Я не видержу, бачити єї після нинішнього дня, після сього, що тепер знаю.

Др. КАН

Она се видержить. А се головна річ. Она вас прийме в свої рамена. Щоби се осягнути, я привіз з собою отсе (*іде до портрета*).

ВІСБИ

Прошу, отворіть. На хвилинку!

Др. КАН

(отвірав). Мати і донька подібні, запевнюю вас,
як дві...

ВІСБИ

(очи вліплені в образ, говорить рівночасно). Великий Боже! Я кажу, я кажу: Прости мені?

Др. КАН

Хочете вго задержати, Вісби?

ВІСБИ

(боязливо). Ні, ні! Заберіть з собою. *(Механічно іде до дверей на право. Тихо)*. Відхилені! — Тепер вже ні! — — Але се була вона!

Др. КАН

Двері вже довго були відхилені.

ВІСБИ

Чи се може бути? — Алеж коли я заглядав...

Др. КАН

Отже не хочете вго задержати?

ВІСБИ

Ні, заберіть з собою. Він не може тут остати.

Др. КАН

(замикає скоро ступі і забирає, бере за капелюх).
Так я іду. Працуйте.

ВІСБИ

(іде знов механічно до дверей на право. Коли оглянув ся, побачив, що др. Кан відійшов; спостеріг, що др. Кан лишив двері отвором, і хоче їх замкнути. З надвору перед отвертими дверми стоїть якась пані з лицем і убрана, яка на портреті. Вісби ваточив ся назад і кличе). Лидия, гей, Лидия!

ЛИДИЯ

(надбігає з правої сторони з поспіхом, в елегантнім, вільнім, раннім уборі і з розпущеним волосм. Она бачить сю саму появу і біжить до свого мужа. Стоять, притулені до себе боязливо. Пані в надвору хотіла увійти, але іде дальше).

ВІСБИ

Се — се є другий раз! Тепер вже ніхто не може сумнівати ся.

ЛИДИЯ

(роздразнена). Алеж, що се є?

ВІСБИ

(обурений). Твоя совість не каже тобі?

ЛИДИЯ

(здержує ся). Моя совість? — Іди, замкни двері,

ВІСБИ

Я не маю відваги.

ЛИДИЯ

Але я. (Іде в глибину, але задержує ся і цофав ся; в сій хвилі двері замикають з надвору).

ВІСБИ

(*відступає*). Що ти бачила?

ЛИДИЯ

Нічо. Се нічо не було. Абсолютно нічо. Ти очевидно п'яний.

ВІСБИ

Що я є?...

ЛИДИЯ

Се діло д-ра Кана.

ВІСБИ

Д-ра Кана? Алеж Лидия?

ЛИДИЯ

Я чула кожде слово, що ви говорили в собою.

ВІСБИ

Ти чула?

ЛИДИЯ

Ти покинув мене? Се ошука. — А ти казав тоді, що ми повинні зачати нове життя. Що за нами лежало, ми мали забути, для себе, для мене ти прирікав се. І зложив своє приреченє першого ранка і від того часу завше! — від того часу завше! Чи ти ще мало доскулив мені?

ВІСБИ

Алеж Лидия? —

ЛИДИЯ

(*тупає ногою*). Чи я ще не всьо чула? Ти ще не скінчив?

ВІСБИ

(з повагою). Я іду, але кажу тобі — кажу тобі!
— (іде).

ЛИДИЯ

(говорить йому вслід). »Кажу тобі, — кажу тобі! — Ти є нікчемний. Безличні брехні ви виговорювали на мене! Ще як безличні, безличні! (Відвертає ся, проходить ся по кімнаті, шалена, але прецінь песна побіди. Вісби, в своїм зворушенню, не замкнув дверей, так що они стоять отвором. З надвору помрукує зтось мельодию. Молодий, білявиць мурина став в дверях).

ДРУГА СЦЕНА.

ЛЯНГ'ФРЕД

Тут мешкавш? (Входить, замикає за собою двері. Опісля підходить поволи до неї, вже наперед любуючи ся пестощами).

ЛИДИЯ

(пристанула, почувши голос молодий, її лице вияснює ся; обі руки складає на груди. Так она стоїть і не обертає ся до него).

ЛЯНГ'ФРЕД

(став за нею і шепче їй до уха). Дякую за вчєра вечер! (пстїм обнимає її попід руку).

ЛИДИЯ

(припадає до него, обернувши ся і ховає свою голову на єго рамени).

ЛЯНГФРЕД

Лидія!

ЛИДИЯ

(заляля ся сльозами).

ЛЯНГФРЕД

Стало ся що?

ЛИДИЯ

Не пусти мене, Лянґфреде! Сховай мене.

ЛЯНГФРЕД

Що се таке, найдорожша?

ЛИДИЯ

(не відповідав, але з дрожаня єї цілого тіла видно, що плаче).

ЛЯНГФРЕД

Неприємности задля мене? (она не відповідав). —
Чи може тобі що сказали?

ЛИДИЯ

(перечить головою).

ЛЯНГФРЕД

Знавш ти, що вуйко є тут?

ЛИДИЯ

(завзято). Ніхто не повинен нас розлучити, Лянґ-
фреде.

ЛЯНГФРЕД

(скоро). Чи він казав що? (она не відповідав). Чи
говорив з тобою?

ЛИДИЯ

(перечить головою).

ЛЯНГ'ФРЕД

Ми говорили нині довго про тебе, вуйко і я.

ЛИДИЯ

(підносить скоро голову, освободжуючи ся напів від него, глядить йому в очи). Що він казав?

ЛЯНГ'ФРЕД

Він знав тебе. Сего я не надіяв ся.

ЛИДИЯ

Щож казав?

ЛЯНГ'ФРЕД

Лише добре.

ЛИДИЯ

(задумув ся, потім:) О, він мудрий!

ЛЯНГ'ФРЕД

Чому се так кажеш?

ЛИДИЯ

Бо ти не мудрий. О, він не повинен нас розвднити, Лянґфреде.

ЛЯНГ'ФРЕД

Вуйко? Звідки така думка?

ЛИДИЯ

Ніхто в світі не може тобі стати тим, чим я для тебе є. Ти сам казав се. Скажи се ще раз, скажи мені!

ЛЯНГФРЕД

Ніхто в світі!

ЛИДИЯ

Бо ніхто тебе не любить так, як я. Ніхто не може тебе так любити, як я. Бо ніхто так не розуміє твоєї музики і тебе самого, як я. Ти сам казав се; не правда-ж, ти говорив так?

ЛЯНГФРЕД

(цілує її пристрасно). Чи досить сеї відповіді?

ЛИДИЯ

Ніколи досить! — О, так, як тепер вю ся довкола тебе, так хочу бути між твоїми думками. Де наша робота, там також і наша любов. Се ти казав мені. Пригадуєш собі? Ти говорив про здорових людей: они вибирають працю і жінку одним і тим самим інстинктом. Се ти мені сказав.

ЛЯНГФРЕД

Бути може, що так.

ЛИДИЯ

Казав, казав. Нічо більше не схлїбило мені ніколи. Мені, що була така залюблена в твоїй Вязанці, давнійше, чим тебе знала! Чи се не був знак? І я сиділа і грала ві, коли ти увійшов. Перший раз! Ненадійно! Прецінь се мусить мати якесь значінє? Сеж було призначенє? Не правда-ж?

ЛЯНГФРЕД

Ніхто не грав так моєї Вязанки, як ти тоді.

ЛИДИЯ

Ще і се! Прецінь се все не могло бути припадком.

ЛЯНГФРЕД

Сего не знаю. Але одно знаю: від того часу ми обов не можемо більше розлучити ся.

ЛИДИЯ

(поквапно). Се також, се також. А Вязанка росла і стала оперою.

ЛЯНГФРЕД

Ні, она вже було тим.

ЛИДИЯ

Так?

ЛЯНГФРЕД

Не пригадуєш собі? Се було перше, про що ми говорили. З Вязанки оперу. Дати свободу великій тузі до природи, яка живе в байці.

ЛИДИЯ

А так, бути може *(нідхлібно)*. Се опера, для якої тепер мусимо жити.

ЛЯНГФРЕД

(тепло). Розумів ся само собою.

ЛИДИЯ

Але тоді ніхто не сьміє нас розлучати.

ЛЯНГФРЕД

(глядиць на неї зачудований). Що у тебе на думці?

ЛИДИЯ

Я бачу, як надходить одна небезпечність. Знаю се напевно. Се значить: я чую. Я відчуваю щось такого завсїгда наперед. — — Лянґфреде, їдьмо в подорож!

ЛЯНґФРЕД

Тепер?

ЛИДИЯ

Ще нинї в ночі! Не знаю, але я чую, що так мусимо зробити! О їдьмо відсіля, прошу тебе.

ЛЯНґФРЕД

Так мушу се сказати вуйкови.

ЛИДИЯ

Нї, нї, ві! Се він, як-раз!

ЛЯНґФРЕД

Він хоче нас розлучити?

ЛИДИЯ

Лише тому він є тут.

ЛЯНґФРЕД

Вуйко?

ЛИДИЯ

Так, я се всьо чую. Я знаю се.

ЛЯНґФРЕД

Але він говорив менї зовсїм противно! Слово-чести.

ЛИДИЯ

Що він кавав?

ЛЯНГФРЕД

Що він се зовсім розуміє, що ми обоє любимо ся.

ЛИДИЯ

Се звучить дуже двозначно, Лянґфреде.

ЛЯНГФРЕД

Вуйко, се ходяча правда і отвертість.

ЛИДИЯ

Чи я сказала що иньшого?

ЛЯНГФРЕД

Він є моїм найліпшим другом від смерти мого батька. Він скаже мені всьо, просто з моста.

ЛИДИЯ

Не підношу сумнівів.

ЛЯНГФРЕД

Мій Боже, — чи не могли би ми трохи заграти. Я такий жадний музики. Того я прийшов. Я не чув ще прецінь твоєї гри.

ЛИДИЯ

До сего я мушу бути рєсположена.

ЛЯНГФРЕД

А тепер ти не є? О, яка шкода!

ЛИДИЯ

Розумієш, коли я маю перший раз знов для тебе грати, так мушу ся добре...

ЛЯНГФРЕД

.... Так позволь, щоби ми бодай балакали про

музику. Ой так! Цілий місяць я не мав одного чоловіка. Сідаймо! Ми ще і не говорили в собою, властиво. Бо вчора вечер —

ЛИДИЯ

Но!

ЛЯНГФРЕД

Буду мовчати про вчорашний вечер. Се за гарне, щоби про се говорити.

ЛИДИЯ

Чи сідавмо?

ЛЯНГФРЕД

Але так, як завсїгди. Ти тут (*показує на софку*) а я побіч.

ЛИДИЯ

(*дав вести себе*).

ЛЯНГФРЕД

О, як се вже давно тому! (*Она кладе ся на софку, а він її підпирав. Одну руку она кладе під голову, другу вздовж тулова. Він порядкує сукню у її ніг. Випростовує ся і оглядав її*). Як філя! Я бачив раз філю на якимсь образі. Лише одному. Она бігла проти нас...

ЛИДИЯ

(*зі сьміхом*). — Щоби нас затопити?

ЛЯНГФРЕД

Так, вссати в себе!

ЛИДИЯ

Русалка! Завсїди Русалка!

ЛЯНГФРЕД

(беручи собі крісло). Про що хочеш, щоби я ще думав? (сїдав).

ЛИДИЯ

Я мала припадок, як тебе не було.

ЛЯНГФРЕД

Припадок?

ЛИДИЯ

Може се і не властиве слово. Скажїм: візію.

ЛЯНГФРЕД

Занимаєш ся візіями?

ЛИДИЯ

(сьміє ся). Чи се також нерозумно? Хочу розповісти, як се було: я бачила сніжні кришталіки на сонїшнім воздуху.

ЛЯНГФРЕД

Чи падав сніг на сонїшнім воздуху?

ЛИДИЯ

Не падав, нї, сніжні кришталї були се, найніжнійші сніжні кришталіки. Они шелестїли у воздуху...

ЛЯНГФРЕД

(поквапно). В сонїшнім воздуху?

ЛИДИЯ

В сонїшнім воздуху! Я не бачила ніколи чогось такого лискучо чистого. Воно блискотїло у воздуху, на сонци. Мільони іскор, що падали безгомонно.

ЛЯНГФРЕД

Як би се можна зложити в музику? В музиці
Ні?

ЛИДИЯ

Згадай, що я зробила з сего?

ЛЯНГФРЕД

О, хор серафинів, далекий і нездоглядний?

ЛИДИЯ

Ні! — Я була ближше. Ближше тут. Я думала
про тебе і про себе.

ЛЯНДФРЕД

Як се думаєш?

ЛИДИЯ

Колиб всьо ішло так, як би ти хотів, тоді я му-
сіла-б в твоїй музиці розійти ся в атоми. Я му-
сіла-б в ній блискотіти, як сніжні кришталіки
та вчинити єї ніжною — розумієш?

ЛЯНГФРЕД

Єй Богу — ні!

ЛИДИЯ

(відносить ся напів). Ти любиш мене лише в
своїй музиці.

ЛЯНГФРЕД

Безтілесно?

ЛИДИЯ

Но! — Тепер я Русалкою. Ти бачиш в мені ли-
ше свою Русалку!

ЛЯНГФРЕД

А колиб?

ЛИДИЯ

(поквапно). Колиб?! Се для мене не вистарчає.
Я кохаю тебе!

ЛЯНГФРЕД

Не можу бачити тої різниці.

ЛИДИЯ

Не можеш? *(кладає ся назад)*. Но, ту устає прецінь...

ЛЯНГФРЕД

Думавш може, що ти мене любиш без моєї музики?

ЛИДИЯ

Певно! Певно, се кажу тобі!

ЛЯНГФРЕД

Без неї, ти не знала би прецінь, хто я є. — Без неї я був би зовсім ким иньшим.

ЛИДИЯ

Але я хочу бути для тебе чимсь більше, як твоя Русалка. Ти трівожиш мене.

ЛЯНГФРЕД

Так? Чим жеж, думавш, є для мене Русалка?

ЛИДИЯ

Підклад опери! Збірка мотивів, предмет вдохнення! Невичерпаний може. Але нас обоє там нема.

ЛЯНГФРЕД

Таки, коли наша натура в тім є. До чорта, прецінь она вибирала, як-раз се вибрала. Пізнійше може виберемо що иньшого і стрітимо ся там знова — може; але тепер ми є ту! Так висвободжує ся наша натура, так она розширяє ся.

Се прецінь так, а не інакше, не правда-ж?

ЛИДИЯ

(шепотом). Може. — По части.

ЛЯНГФРЕД

Чим є Русалка иньчим, як не морем? Поезизю про море? Море, що горне ся до землі. Невгомоне довкола сего, що є непорушним. Пригадай собі, що в морю може відбити ся і небо. Ти, яка се туга! Як оно мусить, — як мусить море тоскно глядіти в сю безконечність! Не правда? Яка се туга! Землі не може зрушити, неба не може досягнути.

ЛИДИЯ

(шепче). Ні.

ЛЯНГФРЕД

Алеж се є музика, моя найдорозша! Музика довкола життя, як море довкола землі. Те, що утікає — на пригоди — сказати-б продовжене, — се, що не дасть ся вдержати, дігнати, — але також ніколи не зазнає супокою.

ЛИДИЯ

(шепче). Русалка.

ЛЯНГФРЕД

Русалка, що руки до неба зносить за чимось більше. В ній відбиває ся небо, але в ній его нема. Дятого: назад на долину! Назад від всього, що непорушне і недостижимо. Она обнимає, а втікає. Не правда? Она бажає, а подає ся назад.

ЛИДИЯ

(піднесла ся напів, дрижить, хоче его притягнути до себе).

ЛЯНГФРЕД

(підносить ся). Завсїгди на границі! Межи зна- ним, а незнаним, дальше, чим сама знає, іде музика. Коли вже все сказане, она говорить дальше. Але кінчить ся доперва на тім, що вже не може висказати.

ЛИДИЯ

(встала також). Лянґфреде!

ЛЯНГФРЕД

Она вияснює і завдає загадки. З очима, повни- ми неба, она звертає ся сама в себе і ридає. О, бувають такі страшні хвилі — я міг би відки- нутись, я також, як філя, що розбиває ся на шуму. Бо я не осягну сего — я не осягну.

ЛИДИЯ

(горне ся до него).

ЛЯНГФРЕД

(опам'ятує ся). Ні, не плач. Кажу се про себе, не про тебе.

ЛИДИЯ

Про нас обоє!

ЛЯНГФРЕД

Не плач! Я хотів лише, щоб ти порозуміла: Коли називаю тебе Русалкою, так се значить не мало.

ЛИДИЯ

Прости! Я маю такий страх. Відойми зго від мене. Притягни мене до себе! Дай мені бути з тобою! Сховай мене при собі!

ЛЯНГФРЕД

Не оставлю тебе ніколи.

ЛИДИЯ

(пристрасно). О, Лянґфреде! — Се імя значить: довгий мир! Так тебе назвали задля мене. Ти принесеш мені довгий мир *(горне ся до него)*.

ЛЯНГФРЕД

(поуфало). Не подумавш собі, що я се розумію?

ЛИДИЯ

Від тоді, як ще мені було шіснайцять лїт, о скорше, ще багато скорше, коли я на горі сидїла на підвисшеню і грала, грала... і думала я: коби так прийшов хтось, що мене винїс би звідси! На тїнисте, темне місце. Щоби ніхто мене не бачив і я нікого не бачила. Про се я думалѣ
Але ніхто не приходив.

ЛЯНГФРЕД

Лидия! —

ЛИДИЯ

Приходили деякі, але не той, що міг мене ви-
нести звідтам, не ти!

ЛЯНГФРЕД

Русалко, як тобі було скучно, не правда-ж?

ЛИДИЯ

О! —

ЛЯНГФРЕД

(поуфалійше). І виправляла дурниці, не правда?
З нудьги, що?

ЛИДИЯ

(освободжує ся). Що ти знавш? Чи тобі дещо...?

ЛЯНГФРЕД

Нічогосінько. Я лиш розумію се.

ЛИДИЯ

Ти розумівш се? —

ЛЯНГФРЕД

Не можна грати так, як ти, коли не перей-
шло ся...

ЛИДИЯ

...великої туги, Лянґфреде?

ЛЯНГФРЕД

...Більше, як тугу! Не правда-ж? Тоді, коли я
чув тебе перший раз, погадав собі — справді,
познавш, що я собі думав?

ЛИДИЯ

(не відповідає).

ЛЯНГ'ФРЕД

Отся тут пірнула глибоко. Сі енергічні удари в найскритші глибини, се не припляло їй само від себе. Отся тут стояла сама у вирі, мало-що не потонула. Крик розпуки!

ЛИДИЯ

О!

ЛЯНГ'ФРЕД

Але она знов видобула ся. Яка сила!

ЛИДИЯ

Мені прибуло ві, коли я тебе побачила.

ЛЯНГ'ФРЕД

Ні, ти мене не бачила.

ЛИДИЯ

Я бачила тебе сейчас, як ти увійшов. Що ти годен ошибати ся в таких річах!

ЛЯНГ'ФРЕД

Ти не бачила мене! Найневійше! Ти не підносила очий. Я стояв і чекав на се.

ЛИДИЯ

Так я відчувала, що ти там був. Коли граю, я відчуваю всьо.

ЛЯНГ'ФРЕД

Се може бути.

ЛИДИЯ

О Лянґфреде! Прецінь оно так склало ся, як я собі мріла: Я сиділа і грала і тоді ти прийшов!

Прийшов і забрав мене і повів мене геть у темний, тінистий куток (*прикладав ся до него*). Тепер розумію, чому се не могло стати ся скорше. Прецінь ти молодший від мене. І також се наганяє мені часто такого ляку.

ЛЯНГ'ФРЕД

З нас обоїх ти в молодшою, сильнішою, буйнішою. (*Лидія кидав ся вму на шию з легким криком*). Чи ж не так?

ЛИДИЯ

(*шепче*). Се любов, Лянґфреде.

ЛЯНГ'ФРЕД

Любов се вдіяла?

ЛИДИЯ

Так, любов робить чоловіка більшим. Лише того бажаємо, коли любимо: стати більшими.

ЛЯНГ'ФРЕД

Яка ти нині розумна.

ЛИДИЯ

Ти не міг би прецінь любити жадну иньшу, як лиш таку, що дає тобі музику? Більше музики?

ЛЯНГ'ФРЕД

Ні!

ЛИДИЯ

Бачиш, ся мусить бути музикою, що ти її любиш.

ЛЯНГФРЕД

Так, мусить бути. Але она може бути музикою,
хотяй сама не грає.

ЛИДИЯ

Може бути музикою, хотяй сама не грає?

ЛЯНГФРЕД

Може.

ЛИДИЯ

Думавш?

ЛЯНГФРЕД

Я знаю.

ЛИДИЯ

Чи ти стрітив таку, що...

ЛЯНГФРЕД

Стрічав. О, кілька!

ЛИДИЯ

Що несла тобі музику? Не уміючи музики!

ЛЯНГФРЕД

Певно! — Слухай, колиб ти тепер була розпо-
ложена...

ЛИДИЯ

До граня?

ЛЯНГФРЕД

Ага, — заграй що-небудь!

ЛИДИЯ

Як-раз, коли мені кажеш, що уміти грати, се не значить нічого?

ЛЯНГФРЕД

Сего я не сказав. — Але чи не можливо нам про що иньше говорити, як про себе самих?

ЛИДИЯ

Певно.

ЛЯНГФРЕД

Ага, вибач мені. Мене гризе одно, що я не міг тобі сказати вчера. Я не хотів, щоби се нам перешкоджало, так на перший раз.

ЛИДИЯ

(боязливо). Що ти розумієш під тим?

ЛЯНГФРЕД

Я не працював нічого. Я не можу більше працювати.

ЛИДИЯ

(налякана). Ти не можеш більше працювати?

ЛЯНГФРЕД

Не можу.

ЛИДИЯ

Ти? — Ти, що в багатшим, чим всі другі разом?

ЛЯНГФРЕД

(подразнено). Не кажи мені щось такого. — Вибач мені... Послідного разу, коли ми були ра-

вом, припливало мені так багато іде й. Се правда. Ніколи я не був багатшим. Але я не міг нічого зробити з того. Я не найшов спокою до того.

ЛИДИЯ

Прецінь ти їздив в подорож, щоби найти супокій.

ЛЯНГ'ФРЕД

Але я не найшов зго. Не можу більше працювати! — Бути може, що мотив також винен сему. Він вже не є щирим для мене. І ось так сеся вічна туга, сеся вічна туга.

ЛИДИЯ

— за якоюсь душею, за якимсь висшим житєм.

ЛЯНГ'ФРЕД

Певно, що так. Але се якийсь безконечний, змагаючий ся рух і гамір, як у Вагнера. А се не відповідає мені.

ЛИДИЯ

Ніхто, ніхто не вмів так перетворювати мотив, як ти.

ЛЯНГ'ФРЕД

(в розпачі). Не кажи мені щось такого! — Мушиш почути цілу правду. Коли я далеко від тебе, тоді всьо в мені топить ся в тузі за тобою. А коли я при тобі...

ЛИДИЯ

(скоро перебиваючи). Ходім до фортепяна!

ЛЯНГФРЕД

Добре, ходім — колиб лише я мав відвагу.

ЛИДИЯ

Відвагу. — Прецінь ти бажав сам сего.

ЛЯНГФРЕД

Я тобі щось скажу *(сягає до кишені)*. Я щось приніс з собою.

ЛИДИЯ

(спішить до фортепяна). І сего ти не сказав за-
раз?

ЛЯНГФРЕД

Я не чув себе певним. Се певно не...

ЛИДИЯ

(отворила фортепян). Ходи тепер! *(Ударяє кілька тактів головного мотива з Русалки)*. Пригадуєш собі?

ЛЯНГФРЕД

(перериває її з рішучістю). Ні! Не хочу. Се не стоїть на рівні з тамтим. *(Ховає назад до кишені на половину витягнену рукопись)*.

ЛИДИЯ

(підносить ся до него, м'яко). Лянґфреде!

ЛЯНГФРЕД

Ти не знавш, скільки я терпів!

ЛИДИЯ

Йти не писав до мене! Тоді я була-б приїхала.

ЛЯНГФРЕД

Чи ж я міг сам собі признати ся до сего, не правда-ж? А по друге мені самому не було про се ясно.

ЛИДИЯ

Дякуй Богу, що тепер ти схоронив ся до мене. Не дізнаєш заводу. Створю довкола тебе велику, широку тишину, немов би у великім лісі ти проживав, у великім лісі.

ЛЯНГФРЕД

(уважно). Що розумієш під тим?

ЛИДИЯ

Штукою є власне, бути самому, далеко від всього довкола себе.

ЛЯНГФРЕД

Розуміє ся!

ЛИДИЯ

Послідного разу ми не встигли сего. Цілий час ввійшов нам на сїм, щоби винайти, як ми могли-б бути самотними. Се справляло несупокій. —
Не розумієш сего?

ЛЯНГФРЕД

Може?... Взагалі, знаєш...

ЛИЯДИ

(перебиваючи). Виїдьмо, Лянґфреде! Нема иньшо-

го виходу. Ти і я, я і ти і тиша, тиша. Ніхто і нічо більше. Тоді побачиш!

ЛЯНГФРЕД

Ба, колиб лише удало ся! Я так охляв.

ЛИДИЯ

Їдьмо, їдьмо, Лянґфреде! О! — От, ходи зі мною до міста, тепер зараз.

ЛЯНГФРЕД

До міста?

ЛИДИЯ

Я лише скочу до себе; переберу ся. Потім підемо до міста і всьо зорудуємо.

ЛЯНГФРЕД

По щож нам міста задля того?

ЛИДИЯ

Прецінь я мушу мати якусь ґардеробу на подорож.

ЛЯНГФРЕД

Чи не маєш досить ґардероби?

ЛИДИЯ

На подорож, ні.

ЛЯНГФРЕД

(сьміє ся). Ми, що їдемо, аби бути на самотині!

ЛИДИЯ

Певно не розумієш, що таке ґардероба, ти.

ЛЯНГФРЕД

Силкось! Богато куфрів! Великі незручні пудла!
Страшна язва!

ЛИДИЯ

Але в кождім куфрі є щось таке, що може стати штукаю. Так непричком, як твої звої нот.

Відповіж мені: що знає маляр?

ЛЯНГФРЕД

Маляр? Найчастійше не багато.

ЛИДИЯ

В своїй штуці, розумію, в своїй штуці.

ЛЯНГФРЕД

О, здає ся, дещо про рисунок і фарбу.

ЛИДИЯ

А різьбар?

ЛЯНГФРЕД

Дещо про лінії і форми.

ЛИДИЯ

А музик?

ЛЯНГФРЕД

До чого се стремить?

ЛИДИЯ

(перобиваючи). Але музик?

ЛЯНГФРЕД

Ну, дещо про тон і...

ЛИДИЯ

А гардероба в тим всім разом! Частию нас самих, значить, коли она на нас. А ми самі? Ми самі...

ЛЯНГФРЕД

(цілує її) ...стаємо чарівними! — Іду з тобою!
(стоять в глибині на право).

ЛИДИЯ

Тепер ти розтаяв.

ЛЯНГФРЕД

Завважала?

ЛИДИЯ

Певно. Але ще не так, як повинен. Ой, ти—тебе любити, се круте діло! Чи можеш заперечити

ЛЯНГФРЕД

А так.

ЛИДИЯ

Не хочу тобі схлібляти тим, що се заявляю тобі.

ЛЯНГФРЕД

Отже прощай! (іде до дверей в глибині).

ЛИДИЯ

(шепче за ним). Не важ ся вуйкови нічо казати про се!

ЛЯНГФРЕД

(обертає ся зі сьміхом). Очевидно, мусів прийти вуйко на остаток (іде до дверей в глибині)

ЛИДИЯ

(що стоїть тепер при дверех на право). Вийдеш сюда?

ЛЯНГФРЕД

Або в друга дорога, щоби була вільна?

ЛИДИЯ

(виходить на право в глибині).

ЛЯНГФРЕД

(за нею).

Заслона.

АКТ III.

Меньший покій в тім самім готелю. Двері в глибини. На право від дверей ліжка з параваном. Дальше на переді великий, отворений куфр. Пудло на капелюх. На кріслі п'явд. На ній стоїть мала тоалетка, на ній лежить капелюх. Дальше наперед підставка з куфром на ноги. На землі побіч лежать ноги. Коло куфра стоїть Лянґфред Кан і сортує ноги. Деякі відкидав на бік, иньші складав обережно до куфра. На противоположній стіні, отже на ліво, стоїть тоялєта і шафа на одіж. Насеред сцени стіл з кріслами. Зараз від видця двері.

ПЕРША СЦЕНА.

Хтось пукає до дверей на ліво.

ЛЯНґФРЕД

Прошу!

Др. КАН

(входить з малою скринкою в руці). Ов? Ти пакуєш ся?

ЛЯНґФРЕД

(живо). Се трохи нот, що тут лишили ся. Треба їх від часу до часу посортувати.

Др. КАН

(пійшов до куфра; тепер іде до шафи, що відхилена на половину, і заглядав туди). Та бо ти вибрав і з шафи?

ЛЯНГФРЕД

Я приїхав доперва вчора вечером, та ще не розпакував ся.

Др. КАН

Маю тут щось для тебе.

ЛЯНГФРЕД

(звертає ся до него).

Др. КАН

Як знаєш, ми не могли найти печатки твого батька.

ЛЯНГФРЕД

(радий). А ти найшов?

Др. КАН

Она була пукла. Твій батько якраз післав її був до направи, коли захорував. Ритівник загубив адресу. По неї ніхто не зголошував ся і так він не знав, до кого она належить. Опісля дістав випадково замовленє від мене — і бачить ту саму печать. Ось, як она найшла ся.

Маш єї.

ЛЯНГФРЕД

Сердечно дякую. Нічого приятнійшого ти не міг мені принести. *(Він витягнув її зі шкатулки і читає на ній).* Laboremus. Осьде оно.

Др. КАН

В нашій печатці.

ЛЯНГФРЕД

Думаю, що в нашій крові.

Др. КАН

Знавш, що я тут не сам. Зі мною є молода панночка.

ЛЯНГФРЕД

Ся, що ти єї привіз з Лондону? Американка?

Др. КАН

Нї, она перебувала в Америці, але є Норвегійкою.

ЛЯНГФРЕД

І говорить по нашому?

Др. КАН

Певно. Она зовсім молода. Дперва 17 літ.

ЛЯНГФРЕД

Ну, так що? У мене так мало часу.

Др. КАН

Так, мало часу у тебе?

ЛЯНГФРЕД

Не так я се думав! Щож таке в нею?

Др. КАН

Так склало ся, що я їй оповів байку твоєї «Русалки». Ти прецінь не мавш нічо против сего?

ЛЯНГФРЕД

Нї.

Др. КАН

Знавш, що она на се сказала?

ЛЯНГФРЕД

Ну — ?

Др. КАН

»Се видавсь мені трохи скучним«.

ЛЯНГФРЕД

Тота сімнайцятьлітна? Алеж она має слухність!
Чи она розумна?

Др. КАН

Дуже своєрідна. »Я знаю — сказала — що се
таке »Русалка«. Я могла би єму розповісти про
одну таку«.

ЛЯНГФРЕД

Она? — Думає певно, з якоїсь байки?

Др. КАН

Ні, справдішну подію. »Се могло би, сказала, змі-
нити єго цілий плян від підвалини«.

ЛЯНГФРЕД

Ов! — Ти чув се прецінь. Не можеш мені опо-
вісти?

Др. КАН

Чи не волієш почути від неї самої?

ЛЯНГФРЕД

Ба, чи се можливо?

Др. КАН

Розуміє ся.

ЛЯНГ'ФРЕД

Але коли? Тепер зараз?

Др. КАН

Чому ні? Чи може прийти сюда?

ЛЯНГ'ФРЕД

Уходить?

Др. КАН

Думаєш, що она несьміла? Як Американка і Норвегійка в одній особі?

ЛЯНГ'ФРЕД

Так хіба я мушу стати несьмілим.

Др. КАН

виходячи). Се скорше. Она є тут в комнаті. *(Іде до дверей. Лянґфред хоче на скорі поспрятати трохи. Чути, як др. Кан каже в прилежній комнаті: Ходи лишень зі мною! Небавом входить*

БОРНА

(в чорній сукні з ковнїром і маншетами в плетїнки, фризюра і т. д. як на образї при початку другого акту).

Др. КАН

(іде за нею). Сьмію представити: міс Оклєр — мій братанич Лянґфред Кан.

ЛЯНГ'ФРЕД

Так оглядаєте ся, пані?

БОРНА

Я думала, що тут є фортепян.

ЛЯНГ'ФРЕД

Граєте ?

БОРНА

Не багато. Але я думала, що ви граєте.

ЛЯНГ'ФРЕД

Я тут лише в переїзді.

БОРНА

Хочете знов від'їхати ?

ЛЯНГ'ФРЕД

Так. — Так, не зараз.

БОРНА

Я так тішила ся, що почую гру композитора.

(Хтось стукає до дверей на ліво).

ЛЯНГ'ФРЕД

(недовольно). Хто се такий знову ?

Др. КАН

О, се певно хтось до мене. Позволиш ? *(іде до дверей, отирає їх. Слуга з карткою. Др. Кан поглянув на неї).*

СЛУГА.

Cette personne dit, que monsieur l'attend.

Др. КАН

C'est bien. За дозволенєм. *(Іде. Слуга за ним).*

ЛЯНГ'ФРЕД

Не зволите усісти, ласкава пані ?

БОРНА

Дякую. (Сідають коло стола напротив себе).

ЛЯНГФРЕД

Ви хотіли мені щось оповісти.

БОРНА

Можу зачати?

ЛЯНГФРЕД

Овшім, прошу.

БОРНА

Я хотіла би оповісти вам те, що приключило ся в моїй родині. Одна пані, одна з найшляхотнійших пань, які жили коли небудь, занедужала тяжко. Она лежала в своїм ліжку, або сиділа в кріслі. Більше не була в силі. Не могла також грати, хочай се було для неї найлюбійшим від всього, що лише може бути. Також свою доньку не могла більше мати при собі.

ЛЯНГФРЕД

Чому не могла мати доньки при собі?

БОРНА

Недуга була заразлива.

ЛЯНГФРЕД

О! —

БОРНА

Ся туга за музикою і за своєю донькою погіршила єї стан. Лікарі впали на гадку, що она повинна слухати музики. Родина мешкала на селі. Була дуже богата. Постарано ся через кон-

цертову аґентуру заанґажувати яку славну фортепяністку. Недуга була заразлива, тому і довго тревало, нім хто зголосив ся. Але остаточно найшла ся одна, що відважила ся на се.

ЛЯНГ'ФРЕД

Способна?

БОРНА

Надзвичайно! З великою славою.

ЛЯНГ'ФРЕД

Се занимає мене. Музика цілючим ліком! — І як випало?

БОРНА

Знаменито. Она чарувала. Щось було в її істоті і в її грі, щось, що гіпнотизувало. Недужа віджила наново. Дістала апетит, прийшов назад сон, охота до життя змогла ся, так що лікарі почали наново надіяти ся. Говорено про се далеко і широко. Тут музика справді доказала чуда.

ЛЯНГ'ФРЕД

Що музика має цілючу силу, хто може сумнівати ся про те!

БОРНА

Окрім недужої був ще один, що слухав в куточку — один несмілий чоловік.

ЛЯНГ'ФРЕД

Муж недужої?

БОРНА

(*притакує*). Вони жили самотно на селі, в своїй посілости, обов. Він бажав так, а вона згодила ся, хочай сама була живою і охочою до життя.

ЛЯНГ'ФРЕД

Він був диваком?

БОРНА

Пасивним чоловіком. Жив в своїх думках і в природі. Також любив музику. Одушевляв ся сею грою, а особливо тим, що его жінці полїшало ся. Подивляв артистку. Его вдячність не знала границь. Се она бачила і уміла вихіснувати.

ЛЯНГ'ФРЕД

Щоби его підійти?

БОРНА

Она розуміла ся на тім, а він не мав жадного досьвіду, так що его легко було взяти.

ЛЯНГ'ФРЕД

Що ви кажете?

БОРНА

Она не хотїла вже більше уздоровити его жінки. Хотїла її усунути з дороги, хотїла сама заняти її місце.

ЛЯНГ'ФРЕД

Ну, а хора?

БОРНА

Зрозуміла всьо. Сейчас! Чутка духово натура.

ЛЯНГФРЕД

Нічо не казала?

БОРНА

Сего я сама не вчинила би. Небавом она вже і не була в силі.

ЛЯНГФРЕД

Як се?

БОРНА

Тамта забрала єї сили, кусень по кусневи! Своїми бажаннями, своїми очима, своєю музикою. І музику она звернула проти хорої.

ЛЯНГФРЕД

(підносить ся). Щось такого я ніколи...

БОРНА

Недужа мала довіре до одного з лікарів, ще з давнійше. Але сей якраз був виїхав. Коли він повернув, она вже не могла говорити. Писала — кілька стрічок — — денеколи... і просила, що-би могла вмерти.

ЛЯНГФРЕД

(тихо). І умерла.

БОРНА

(притакує).

ЛЯНГФРЕД

Бути такою без серця! Так надуживати музику! *(переходить ся раз там і назад)*. Сего ви не повинні були оповідати мені. Належу до тих, які такого вже ніколи не забувають.

БОРНА

(підносить ся, тихо). Ви і не повинні би.

ЛЯНГ'ФРЕД

(пристав).

БОРНА

Сеж маєте прецінь Русалку!

ЛЯНГ'ФРЕД

Се — Русалка?

БОРНА

Така темна і пристрасна. У неї краска єї елементу.

ЛЯНГ'ФРЕД

Така она і у мене. Не сумнівайте ся про те! —
Але така зимна?

БОРНА

Філя в зимна.

ЛЯНГ'ФРЕД

Она любить і хоче виринути до гори.

БОРНА

Так. Але те, що між тим зайшло, убиває єї.

ЛЯНГ'ФРЕД

(вдохновено). Розуміє ся! — Отже: він мусить бути жонатий.

БОРНА

Так.

ЛЯНГФРЕД

Сей, кого любить Русалка, мусить бути жонатий! — Русалка — Русалка бачить їх обох одного разу, як ходять разом понад беріг. Ось так бачить, що они обнимають ся. Тоді постановляє убити їх. Сейчас! — Громи і пекло!

БОРНА

Тому підлещув ся їй і манить.

ЛЯНГФРЕД

Тягне єї до себе. Борба! Темний голос і ясний голос. І хори духів! З над моря і з над землі. Які краски!

БОРНА

Але тоді він не повинен вже більше хотіти знати єї.

ЛЯНГФРЕД

Се певно! Зовсім природно! Русалка нарушила закони, яких не знала. Она загородила собі дорогу до сьвіта, до якого хотіла перебити ся! Она не уміє інакше.

БОРНА

Так отже хіба єї назад втрутити до моря?

ЛЯНГФРЕД

Назад до моря! — Контури розширюють ся, і оба непримиримі елементи... (*більше до себе самого*). Мушу се зараз розповісти.

БОРНА

Правда, ви прецінь працюєте разом з одною!

ЛЯНГФРЕД

Ні, не разом. Я працюю сам. Але у мене є хтось, в ким я всьо обговорюю. Одна велика п'яністка (*взяв ся на тім слові*). Єї я хочу розповісти (*переходить скоро на другий предмет*). І ви маєте ледви сімнайцять літ?

БОРНА

Ні, троха більше. Мені сімнайцять і три місяці.

ЛЯНГФРЕД

Ну, я міг додумати ся, — що ви були трохи старші.

БОРНА

Я би радо сказала ще одно.

ЛЯНГФРЕД

Чому лиш одно?

БОРНА

Бо більше не знаю. — Він, так він, той, що любить Русалку, мусить бути мрітелем.

ЛЯНГФРЕД

Так є і у мене. Мрітель природи.

БОРНА

Приміром поет або музик?

ЛЯНГФРЕД

Чому?

БОРНА

Ну, бо таких людей можна борше взяти..

ЛЯНГФРЕД

І ви маєте доперва сімнайцять і три місяці?

БОРНА

І п'ять днів.

ЛЯНГФРЕД

Ну, і сего я міг додумати ся, бо сімнайцять літ і три місяці було би зовсім за мало. — Чи не маєте більше нічо сказати?

БОРНА

Лише ще бажанє, щоби там, де будете працювати, був свіжий воздух. — Прощайте.

ЛЯНГФРЕД

Дуже скромне бажанє.

БОРНА

Не можете більше жалати від такої, що має лише сімнайцять літ, три місяці і п'ять днів (*кланяє ся*).

ЛЯНГФРЕД

(рівночасно). І п'ять днів! Я рад би знати, чи ще не прийде до того кілька годин?

БОРНА

Піду до себе і почислю. Коли обрахую ся, чи можу знов прийти сюда?

ЛЯНГФРЕД

Але розуміє ся!

БОРНА

Тоді імовірно я відразу довідалась би, що ваша дама скаже на сю зміну. Ви розповісьте їй прецінь сю історію?

ЛЯНГФРЕД

Як можна так питати? — Отже більше не було нічого?

БОРНА

Ні, дякую, і сего досить (*відклонює ся*).

ЛЯНГФРЕД

(*іде за нею до дверей, відвертає ся розрадуваний*).
До побачення — не правда-ж?

ДРУГА СЦЕНА.

(*Чути пукань до дверей в глибині*).

ГОТЕЛЕВИЙ СЛУГА.

Madame Wisby fait demander, si Monsieur peut l'accompagner en ville pour faire des emplettes.

ЛЯНГФРЕД

Annoncez moi à Madame Wisby. Dites que j'ai à lui parler.

СЛУГА

Madam Wisby est là. (*Слуга цілком відчиняє відхилені двері. Видко*):

ЛИДИЮ

(*в елегантній сукни до виходу; власне натягає рукавички. Слуга відходить. Лидія вступає*).

Що перебило? Др. Кан?

ЛЯНГФРЕД

(підходить та замикає двері). Ні, ні, ні! Щось
зовсім иньшого. Зовсім, зовсім друге! (вертає).
Дотичить Русалки. Она стала більше силою при-
роди. Сентиментальність пішла проч! Страшна
она стала! Більша!

ЛИДИЯ

Иньший сюжет?

ЛЯНГФРЕД

Ні, старий, але розширений. Він, якого любить
Русалка, — він, що має її витягнути, є жонатий.

ЛИДИЯ

Він має бути жонатим — !?

ЛЯНГФРЕД

Чекай лиш. Тисяч разів ліпше. Чекай лише! Ру-
салка бачить їх обоє на березі —

ЛИДИЯ

Єго і жінку?

ЛЯНГФРЕД

Єго і жінку. Она бачить, що жінка пестить єго.
Бачить, що він її обнімає. Бачить, як они обоє
відходять, притулені до себе. Можеш представи-
ти собі її лють, неправда-ж?

ЛИДИЯ

Але се прецінь щось...

ЛЯНГФРЕД

Ні, чекай тільки! Головна річ зачинає ся до-

перва тепер! Така Русалка — така Русалка — она хоче виринути, нагально виринути. Така Русалка не стерпить жадного опору. Она іде зі своєю цілою дружиною, зі своїм цілим війском. Коли єго жінка знов прийшла над море, відзивають ся всюди приманчиві звуки та сьпіви. А зпосеред тих филь тонів виринає сама Русалка. Сей великий, темний голос — ти відчуваєш єго, неправда-ж? — він звіщає природу, він звіщає здоровле жінки, яка є недужою і слабосильною. Від моря має се прилинати до неї та принести єї виздоровленє. »Ходи« — сьпіває хор, манить-туманить. — »Ходи, щоби ти стала щастєм свого мужа. На моїм лоні ти подужаєш!«

ЛИДИЯ

А потім убиває єї... (*задержує ся*).

ЛЯНГФРЕД

Се тобі ясно, не правда-ж? Се отвирає нові перспективи. Она прецінь не знає, що она робить. Се прецінь Русалка! Потім приходить він, як-раз, коли се збуває ся. Зразу єго розпука, потім єго острах і ненависть. А потім розпука Русалки. Она прецінь не розуміє того! — Потім хори! Великі хори — тепер они ростуть. Хор Русалки, який боре ся за ню і підносить єї до гори. А потім єго хор, хор морального сьвіта. Га! як они збирають ся. І товплять ся зі всіх сторін! Та єї разом з єї сьвітом скидають з гуком і громом назад у море! Назад до моря! — — — — — (*тихо*). Думаю, не треба тратити часу.

ЛИДИЯ

Як ти прийшов на се? Ти не вчитав се?

ЛЯНГ'ФРЕД

Ні, се вчинила історія, яку мені розповіджено
що-йно. Дійсна подія. Страшно!

ЛИДИЯ

Історія?

ЛЯНГ'ФРЕД

Історія про недужу жінку, яка була така музи-
кальна. Думали: може музика буде в силі вилі-
чити її. Сублимна ідея. Не правда-ж? І так
спроваджено одну велику п'яністку... п'яністку до
хорої. Она мала їй щодень подавати цілючого
напою. І она сповняла се з чудесним успіхом.
Сили хорої змагали ся, зростали в музиці — як
цвіти, що їх винесуть з пивниці на теплий
воздух.

ЛИДИЯ

Се було знаменито.

ЛЯНГ'ФРЕД

Знаменито? Ти кажеш знаменито? Знавш, що
она зробила?

ЛИДИЯ

Ся п'яністка?

ЛЯНГ'ФРЕД

Убила її! Подумай собі: Була в силі вилічити
її музикою, а потім убила її нею! Она надужи-

ла своєї сили. Забрала мужа; убила сю, що лежала безпомічно, тисячними, тазмними штучками.

ЛИДИЯ

Хто — хто се оповів тобі? Др. Кан?

ЛЯНГ'ФРЕД

Вуйко? Анї слова не кавав. Навіть цятинки. Се вже в тим вуйком стає божевілєм! — Представ собі тепер провадженє орхестри довкола сего нового, ясного голосу. Крик о поміч немічної. Ясна скарга невинної. І холод елементу, в яким она потапає — темний голос!

ЛИДИЯ

Але се неможливо, щоби в сей спосіб збуло ся,

ЛЯНГ'ФРЕД

Що думавш? —? Про що говориш?

ЛИДИЯ

Про неї, неї, яку немов то вбили.

ЛЯНГ'ФРЕД

Недужа? Як се тобі прийшло на думку? Як же-ж мало би збути ся?

ЛИДИЯ

Чи я там знаю? Хто-ж се взагалї може знати?
Чи не понимаеш, що з тебе закепкували?

ЛЯНГ'ФРЕД

Нї — хто-ж до чорта міг би мати в тім який інтерес?

ЛИДИЯ

Ся сухотнича жінка, яку хотять заволічи до твоєї опери! Що она має там шукати? В сьвітї сил природи? Она, хоропита! »Ясно« малювати, кажеш. Се буде якесь полове, те ясне... Місяць, — місяць!

ЛЯНГФРЕД

Ти ставш на сторону проти недужої?!

ЛИДИЯ

Коли між ними стоїть мущина? Тут жінка, яка не може ні жити, ні вмерти — а тут здорова, еильна! Хочеш, щоби я брала сторону хорої?

ЛЯНГФРЕД

Алеж Лидия!

ЛИДИЯ

Хочеш мене змусити до сего?! Милосердити ся над нею, що не могла бути жінкою для него, за стілько літ не могла, видко, стати нею?

ЛЯНГФРЕД

Звідки се знаєш?

ЛИДИЯ

Ти прецінь говорив так.

ЛЯНГФРЕД

Я?

ЛИДИЯ

Або я чула се, коли ти говорив. — Се виходить прецінь само з себе.

ЛЯНГФРЕД

Забуваєш тільки на одно. Она, ся друга, ся п'яністка, прийшла, щоби лічити, бідну недужу, лічити музикою.

ЛИДИЯ

І коли она се виконує, мужа находить жадоба за нею. Се прецінь легко врозуміти, думаю.

ЛЯНГФРЕД

(видко, що насилу вдержує себе. Вкінци каже):
Але коли она зміркувала се?

ЛИДИЯ

Ну, щож тоді? Не знаю, що стало ся, але думаю, що она забрала те, що було вї добрим правом.

ЛЯНГФРЕД

Єї добрим правом? Правом хищого звіряти, кажеш?

ЛИДИЯ

Чи не можемо ми обов балакати про річ, яка не дотичить авї тебе, авї мене — — про те балакати? —

ЛЯНГФРЕД

— спокійно про те балакати? — Коли се зможеш, то прошу? *(навза)*.

ЛИДИЯ

Ти любиш лише щасливих, Лянгфреде, які, які мають при купі свої спосібности, так що всюди приновровлять ся.

ЛЯНГФРЕД

Та-ак! Певно Русалка стала мовою першою любово-
вю тому, що мала свої спосібности при купі?

ЛИДИЯ

Ні — сего не можна як-раз сказати.

ЛЯНГФРЕД

Не вірю також, щоби се можна твердити — —
— — — — Але не про те, але про оперу ми
хотіли прецінь говорити. Ти противна зміні?

ЛИДИЯ

Лише противна? Се за мало: Ненавиджу її! —
сентиментальна дрянь!

ЛЯНДФРЕД

Сентиментальне се?

ЛИДИЯ

Се сходить лише на борбу межж любовою, а мо-
ральностию. Якби нам вже не було того досить?!

ЛЯНГФРЕД

Я не філософ —

ЛИДИЯ

— Я також ні! —

ЛЯНГФРЕД

— але се розумію прецінь, що тут Русалка нат-
кнула на се, що придбав собі чоловік. Колиб
она могла се зрозуміти, тоді мала би прецінь
душу?

ЛИДИЯ

Що мала-б она зрозуміти?

ЛЯНГ'ФРЕД

Що чоловік живе після висших законів! Она нарушує закони і її відтручують.— Не можеш вхопити розбурханого шуму моря довкола неї, як се пре ся? А відтак противні хори, відповіди з гори, як проміне, як побідоносний боввий поклик! А потім грім.

ЛИДИЯ

Се щось за велике для мене. На чім я розуміла ся, се була незаспокоєна тоска, її біль задля істнованя, її туга за тим, що не може осягнути, її змаганя до висшого способу життя, її віра, що она може се осягнути, коли приклонить до себе душу муцини, щоби через него прийти до участі в життю (*зворушує ся*).

ЛЯНГ'ФРЕД

Сеж прецінь в там. Те всю остає.

ЛИДИЯ

Щоби дожити зради! Щоби її відкинули назад в те, з чого она хотіла видобути ся.

ЛЯНГ'ФРЕД

Бо она хотіла се осягнути влочином! Она нарушає висший порядок сьвіта, до якого хоче втиснути ся! Се не іде! Се в новим моментом, який прибув.

ЛИДИЯ

Злочин? Не виджу злочину в ділі Русалки. Байка про Русалку, се велика тоска природи, — велика любов до того, що понад нею, до того, що її визволить, нехай коштує, що хоче.

ЛЯНГФРЕД

Відблеск неба в морі! Мрія. Мрія не визволить нікого.

ЛИДИЯ

Противно, коли стріне ся з рівно великою. Любов, така велика, що може огорнути найбільшого грішника, — що він її возьме в рамена і шепче: Я тебе змию зі всякого гріха. Самі мої очі вчинять се, такі повні доброти они є для тебе. В моїй груді є напій для тебе. Все, що тобі принесло біль до нині, зникне. Нічо, нічо не спинить моїх рук, коли витягнуть ся до тебе. До ангелів я піднесу тебе. Люблю тебе так, що зможу се. Навіть, колиб так мусіло бути, колиб ми інакше не могли дістати ся до неба, так хочу з тобою умерти на покуту, умерти, — ти в моїх раменах. Тоді пустять нас.

ЛЯНГФРЕД

Се я також десь читав.

ЛИДИЯ

Се є велика любов! Єї ти повинен звеличати! В сій ідеї ми стрінули ся обоє. (*В розпучї*). Чому не держати ся сего, Лянґфреде?

ЛЯНГФРЕД

Бо ся байка пукла мені на очах. В стотисячні
кусні!

ЛИДИЯ

Чому?

ЛЯНГФРЕД

Се неспокійне зеркало моря. Ся сліпа, лискуча
сила природи. Русалка, що хоче до неба — —
коли поважно приглянути ся, так се неможливе.
Тоді всьо противить ся сему, що чоловік ося-
гнув, що він під добу чув і знає.

ЛИДИЯ

(*болючо*). Не можеш?

ЛЯНГФРЕД

Ніхто не може. Пропасть за велика! Не одної
зміни, ні, противно, тисяч літ треба на се, за-
ким одна така дістане ся до неба. Один по-
черк не може зробити сего. Се не дасть змі-
стити ся в новітній фантазії.

ЛИДИЯ

(*висилена*). Покидавш Русалку?

ЛЯНГФРЕД

Се не була Русалка! Ні. Така що убиває без-
сердечно, щоби вибити ся на верх, отсе Русалка!
Тут є ся пропасть.

ЛИДИЯ

(*як перше*). Не хочеш? Отже не хочеш?

ЛЯНГФРЕД

Возьми жите: всяка поезия є прецінь лише продовженем або скороченем житя. Інакше ми не в силі.

ЛИДИЯ

(обурена). Немов би жите не мало таких тисячі, що ще гірші річи доконують, щоби вибити ся, Лянґфред! Лянґфред!

ЛЯНГФРЕД

Але они не вибивають ся!

ЛИДИЯ

Ти маєш відвагу мені се сказати?

ЛЯНГФРЕД

Не до неба! Не до того, що називаємо небом. Подумай про те!

ЛИДИЯ

Але тамтой гістеричний кістяк, що хоче витягати свої рамена як костюмахи за живим життям — чи она належить до неба? Що сопе своїм убійчим подихом в живучий сьвіт? І не хоче випустити? Ся чахотнича пристрасність!

Чи для неї місце в небі?

Чи сила природи, животна могутність має уступати, прогнана нею? Жите перед смертию? Ненавиджу єї! Бог мені сьвідком, я могла би і тебе зненавидіти, коли ти сходиш на такі манівці мараш себе такою сентиментальностию. Се зрада! — Не гляди так на мене. Я була би в силі... була би в силі...

ЛЯНГФРЕД

(*остав супокійний*).

ЛИДИЯ

Чи се я? думаєш може.

ЛЯНГФРЕД

(*тихо*). Так.

ЛИЯДИ

Ні, я не в такою, Лянґфред! Се лиш моя розпука! Чи можеш се зрозуміти: З моїх слів ти мусів зрозуміти, який наш сон для мене був милий! І що було би з того вийшло, колиб нам дали були разом обоім працювати, — не кажу: разом працювати, ні, колиб я лише могла бути при тім. Даруй мені, що я наговорила. Прецінь я хочу лише держати ся, держати ся того, що велика любов Русалки в вічною і дає вічність. Чому она має завести ся у своїй вірі, Лянґфреде? Мусиш її спасти, Лянґфреде, також трошки задля мене.

ЛЯНГФРЕД

Чи маємо про се говорити?

ЛИДИЯ

Так!

ЛЯНГФРЕД

Бо се не було жадною розмовою про таку справу, не правда-ж?

ЛИДИЯ

Ні. Вибач мені!

ЛЯНГФРЕД

Отже сїдаймо!

ЛИДИЯ

Добре (*хоче сїдати*).

ЛЯНГФРЕД

(*показує*). Красше тут.

ЛИДИЯ

Всьо, що скочеш (*сїдав на місце, яке він займав коли розмовляв з Борною; Лянґфред на кріслі Борни*).

ЛЯНГФРЕД

Я виджу тепер всьо так ясно. Отже послухай:—
Русалка прецінь не шукає нічого иньшого, як
мира для своєї тоски, не правда-ж?

ЛИДИЯ

Так, так.

ЛЯНГФРЕД

Але се незбите: Коли она забере ему мир, так
він не може : же вї дати его.

ЛИДИЯ

Але любов!

ЛЯНГФРЕД

Ах, се вже всьо одно. Прецінь він не може при-
горнути в свої рамена сеї, що морозить ему
серце.

ЛИДИЯ

Чи она є зимна?

ЛЯНГ'ФРЕД

Розумію, теплоти, яка поволи-поволи найшла в життє людей, — такої она не має. Від неї она виключена. Они належать до двох відмінних сьвітів, він і она. Тисячі літ лежать межи ними.

ЛИДИЯ

Она не чує так, як він? Чи що думаєш?

ЛЯНГ'ФРЕД

Она не може так чути, як він.

ЛИДИЯ

Коли не у всім, — так що се шкодить?

ЛЯНГ'ФРЕД

Представ собі чоловіка, який має якусь задачу і безнастанно когось біля себе, що втискає ся помежи се.

ЛИДИЯ

Чому ж би она мала втискати ся?

ЛЯНГ'ФРЕД

Наша фантазия є наче передний запряг. Всьо має свій початок у фантазії. Богато скорше — багато скорше, чим ми поважно зачнемо досліджувати, порядкувати, формувати. Але у фантазії, — в горі, в переднім запрягу — там треба, *(немов непритомно)* ту, ту мусить бути...

ЛИДИЯ

(боявно надслухує). Що-що мусить бути?

ЛЯНГФРЕД

Тут мусить бути без перешкоди, щоби нічо не відвертало. — Тут мусить бути — чистий воздух! Чистий воздух в комнатах.

ЛИДИЯ

Ми говорили про чутє.

ЛЯНГФРЕД

як перше). Мир мусить буги. А сего не буде, коли обое чують відмінно (*підносить ся*). Розгніваний хор духів там на горі, се буде найвличнїйше, що я скомпоную.

ЛИДИЯ

(підносить ся). Се — се найвеличнїйше? Велику, старинну тему так зогидити? Достойного мармурного кольоса хотїти змодернїзувати малими психольогїчними чертинами? Якого видобули в ріки, де вго від тисячів лїт вимивали вода та пісок. Ти ніколи не станеш великим, коли даш себе ужити до такого дїла!

ЛЯНГФРЕД

А ще менше, колиб я став невірним мому власному чутю.

ЛИДИЯ

(встєкла). Ся християнська... чи тут хто є? Хтось, що підслухує під дверми? (*скоро на лїво цофав ся в прошибаючим окликом*).

БОРНА

(входить).

ЛИДИЯ

Знов она! (*іде до неї*). Хто ти така?

БОРНА

Донька моєї матери.

ЛЯНГ'ФРЕД

Що?

ЛИДИЯ

(*тратить всю свою силу, відвертає ся, відходить поволи, відвертає ся ще раз коло дверей, поглядає на Лянґфреда і поволи виходить*).

Др. КАН

(*війшов і кладе руку на рамя Лянґфреда*). Нехай оно на сім скінчить ся!

ЛЯНГ'ФРЕД

Але сей крик, вуйку, сей прошибаючий крик?

Др. КАН

Буде тобі гомонів довго — доки не стане музикою.

ЛЯНГ'ФРЕД

(*в найвисшійм внутрішнійм зворушенню, хоче відповісти, побачив Борна і мовчить*).

БОРНА

(*несьміло*). Можу тепер піти до батька?

Др. КАН

Іди но. Я остану тут (*коли Борна відійшла, кидав ся Лянґфред на груди вуйка*). Тепер будеш міг працювати.

ЛЯНГФРЕД

Тепер? — О, цілком, цілком ні!

Др. КАН

Ні, ні. Коли так, то тим краще.

Занавіс.

Тогож автора вийшли :

До Бразилї,

драма в галицького, еміграційного руху в 4актах.

Ціна 80 сот.

Свекруха,

комедія в сільського життя в 3 актах. Ціна 60 с.

Беата і Гальшка,

трагедія в другій половини XVI віку в 5 актах.

Ціна 1 К.

Конкурс на мужа,

комедія в 5 актах в міського побуту. Ціна 90 с.

Уриель Аюста,

трагедія в 5 актах К. Гудцова, віршом переложена з німецького.

Яблочникар,

комедія в 1 актї, опрацьована після німецького

Ціна 40 сот.

Сольо Терно,

оповіданє в льотерійних пригод. Ціна 30 сот.

Перед і за кулісами

та другі оповіданя. Ціна 1 К.

Перли,

шутки та вигадки віршом і прозою. Ціна 1 К.

Небавом вийде :

Параця,

комедія в 3 актах в побуту літників.

Набути можна в Ставропігійській книгарни
у Львові.

Acme

**Bookbinding Co., Inc.
300 Summer Street
Boston, Mass. 02210**